

HOVEDDEL I: HOVEDTREKK OG FORUTSETNINGER

1.1 Innledning og hovedtrekk

Rådmannen legger med dette frem sitt forslag til budsjett for 2015 og handlingsprogram med økonomiplan for 2015-2018.

Budsjettopplegget er offensivt. Strategien for vekst og utvikling videreføres. Attraktive tilbud til barn og unge prioriteres. Det er innarbeidet flere undervisningstimer i engelsk og matematikk for barnetrinnet. Investeringer i utbygging og rehabilitering av skolebygg er prioritert. Det investeres også tungt i infrastruktur. De sentrale velferdstjenestene er betydelig styrket. Det er et godt helhetlig økonomisk opplegg innenfor en forsvarlig ramme.

Ringsaker kommune skal levere gode velferdstjenester. Helse- og omsorgstjenestene er helt sentrale. I løpet av økonomiplanperioden bygges det nytt avlastningssenter, dobbeltrom ved sykehjem avvikles og det bygges flere nye omsorgsboliger. Helsestasjonen styrkes ved ressurser både til skolehelsetjenesten og jordmortjenesten. Barnevernet og sosiale tjenester er styrket for å kunne ha en bedre balanse mellom aktivitet og økonomiske rammer. Styrkingen av barnevernet er i samsvar med justert tiltaksliste i barnevernplanen.

Dette budsjettet representerer tidenes satsing på barn og unge. For å øke elevenes læringsutbytte legges det inn en timetallsutvidelse i engelsk og matematikk for 1.-4. trinn med en time pr. uke pr. trinn i hvert av fagene. Dette er et løft for to helt sentrale fag, og en regner med å raskt kunne se konkrete resultater av et slikt tiltak. En fortsetter investeringstakten på utbygging og rehabilitering av skolebygg, som er det klart største grepet på investeringssiden i økonomiplanperioden. Det bygges ny barneskole i Moelv, Mørkved skole rehabiliteres/utbygges og Stavsberg skole påbegynnes. Fagernes skole rives, og det settes opp en paviljongløsning.

I Moelv blir det ikke bare ny skole, men også bygging av et nytt svømmebasseng og ombygging/rehabilitering av Moelvhallen. Et helhetlig anlegg kombinert med et godt utformet uteområde og rehabilitering av kulturhuset gir et betydelig løft til Moelvsamfunnet, og da særlig tilbudet for barn og unge.

Den omfattende utbyggingen/rehabiliteringen i Moelv inngår som en viktig del av ungdomsprofilen i budsjettet. I Brumunddal skal det bygges skatepark, og en ungdomskafé skal erstatte dagens fritidsklubb i Brumunddal. Trial-tilbudet skal reetableres gjennom en samlokalisering med Mjøsa Speedwayklubb i Bygrustaket i Brumunddal. Åpen hall skal videreføres, men med et helt nytt tilbud for eldre ungdom, Åpent bibliotek. I tillegg kommer et nytt tilbud i samarbeid med Brumunddal alpin, Åpen bakke.

De store utviklingsmulighetene for Ringsaker er knyttet til utbygging av firefelts E6 og tospors jernbane. Kommunen har posisjonert seg over tid, og dette arbeidet videreføres og forsterkes. Mulighetene for vekst ligger i tilrettelegging av tomter, byutvikling, næringsutvikling, oppvekst og kultur, og i utnyttelsen av mulighetene som ligger i fjellet og i det Mjøsnære som attraksjon. Flere grep er tatt i kommuneplanens arealdel. Det er sikret god tilgang på attraktive boligområder og næringsområder. Nye boligområder er lagt til eksisterende byer, tettsteder og bygdesentra. En har sikret attraktive næringsområder langs E6, ikke minst i Nydal.

Budsjett og økonomiplan er tilpasset regjeringens økonomiske opplegg for kommunesektoren i 2015 hvor blant annet anslaget for kommunesektorens skatteinntekter i 2014 er nedjustert med 1,2 mrd. kroner. Budsjettforslaget er saldert gjennom en rekke tiltak. Flere av disse er ledd i løpende arbeid for

omstilling og effektivisering. Det er foretatt enkeltkutt og tilpasninger innen alle virksomhetsområder, og det er lagt opp til inndekning ved å øke inntektene innen ulike ordninger. Det er kun forsiktige økninger i de kommunale avgiftene og eiendomsskatten er kun justert i forhold til kostnadsveksten. Det har vært nødvendig å forlenge avdragstiden på ett lån for å få budsjettbalanse. Ringsaker har tradisjonelt hatt god styring med økonomien. Med et stramt budsjettopplegg vil løpende budsjettoppfølging, god oversikt og budsjettdisiplin være sentralt fremover.

Rådmannen vil understreke viktigheten av å øke inntektene i årene fremover. En positiv befolkningsutvikling har avgjørende innvirkning på inntektsgrunnlaget. Det er nødvendig at en over tid står fast ved og bygger videre på strategien om vekst og utvikling i et målrettet og systematisk arbeid.

1.1.2 Strategi

Kommunens visjon

Kommuneplanens samfunnsdel ble vedtatt av kommunestyret 27.9.2006, og Ringsaker kommunes visjon er der formulert til å være:

Ringsaker – vekst og utvikling!
--

Kommuneplanen angir retningen i arbeidet for å realisere visjonen ved at Ringsaker kommune skal:

- tilrettelegge for et mangfold av attraktive boområder i hele Ringsaker
- være næringslivets favorittkommune
- tilby et godt utbygget service- og tjenestetilbud
- sikre gode oppvekstmiljø
- sikre et bredt og mangfoldig kulturtilbud
- bygge opp kunnskap, kompetanse og utdanningstilbud
- sikre bærekraftig utnyttning av ressursene
- synliggjøre og utnytte det mangfold av muligheter som finnes i kommunen
- spille på lag med innbyggerne, private og offentlige aktører

Strategi og profil

Kommunens mer konkretiserte strategi er utledet med grunnlag i kommuneplanens føringer og utviklet gjennom de årlige budsjettprosessene. Strategien i arbeidet for videre vekst og utvikling i Ringsaker er stikkordsmessig beskrevet ved følgende oppsett:

”Den attraktive kommunen!”

- Brumunddal og Moelv som attraktive steder – byutvikling.
- Attraktivt og mangfoldig tilbud av tomter og boliger i hele kommunen.
- Utnytte mulighetene Mjøsa, fjellområdene og bygdene gir.
- Satse på kultur – gode opplevelser, livskvalitet og oppmerksomhet.
- Markedsføring av botilbudet, reiselivstilbudet og næringslivet

”Den næringsvennlige kommunen!”

- Handlekraft og initiativ i samarbeid med næringslivet.
- Utnytte mulighetene i infrastruktur og beliggenhet.
- Tilrettelegging av næringsarealer.
- Satse på kompetanse, innovasjon og samarbeid.

”Oppvekstkommunen!”

- Barnehageplass til alle.
- Økt læringsutbytte i skolen, basisfagene i sentrum.
- Utbygging og rehabilitering av skolebygg.
- Attraktive ungdomstilbud.

”Kommunen med det gode tjenestetilbudet!”

- Trygghet for de grunnleggende velferdstjenestene.
- Høy faglig kvalitet på tjenestene.

”Kommunen med orden i sakene!”

- Økonomien skal være i orden.
- Korrekt saksbehandling er en selvfølge.
- Kommunen som attraktiv arbeidsgiver.
- Godt vedlikeholdte og velstelte kommunale bygg og anlegg.
- Fremstå positivt og offensivt.

Det helt vesentlige for Ringsaker kommune er befolkningsvekst. Et livskraftig, attraktivt lokalsamfunn utvikler sine kvaliteter til beste for innbyggerne og ekspanderer! For å bevare kommunens andel av kommunesektorens frie inntekter må en holde tritt med befolkningsveksten i landet. Markant positiv utvikling i innbyggertallet over tid er den fremste indikasjon på hvorvidt kommunen lykkes i sin streben etter vekst og utvikling.

Kommunen har ved utgangen av 2. kvartal 2014 til sammen 33.588 innbyggere. Neste tallfestede arbeidsmål er satt til 35.000 innen 1.1.2018. Det betinger en gjennomsnittlig årlig vekst på over 300 innbyggere. Hvis en skulle oppnå en gjennomsnittlig årlig vekst på 200 innbyggere, som også må sies å være ambisiøst, så vil en nå 35.000 i 2021. Ringsaker kommune skal satse offensivt og målrette innsatsen med dette neste nivået for øye!

1.1.3 Prioriteringer

Som omtalt innledningsvis er det innenfor de anslåtte økonomiske rammer fremover, vektlagt å finne en god balanse mellom å opprettholde og videreutvikle de sentrale velferdstjenestene og tiltak for vekst og utvikling for å sikre inntektsgrunnlaget for velferdsproduksjonen.

Under følger en opplisting av noen utvalgte sentrale prioriteringer i budsjett og økonomiplan. Tiltakene er beskrevet mer utførlig under de enkelte virksomhetsområder i hoveddel IV.

Barnehage

Ringsaker skal til enhver tid ha full barnehagedekning. Alle med lovfestet rett til barnehageplass fikk tilbud barnehageåret 2014/2015 uten at kommunen iverksatte nye tiltak. Barnehagedekningen i Ringsaker samlet gjør det også mulig å gi tilbud til flere uten lovfestet rett. I Brumunddal, Furnes og Nes er barnehagedekningen god, og det er for tiden noe ledig kapasitet i disse områdene. Ved

utvidelsen av Øverkværn FUS barnehage økes kapasiteten ytterligere. På Nes tas tre nye avdelinger i bruk høsten 2014.

Erfaringstall tilsier at det framover er behov for å gjennomføre vedtatte utbygginger av barnehager i Moelv og på Brøttum. Dagens kapasitet kan ikke ivareta en økning i etterspørselen i disse områdene. Det er i økonomiplanen ført opp til sammen 30 mill. kroner til ny barnehage i Moelv i 2015 og 2016. Dersom kostnadsoverslaget for barnehage i Moelv blir lavere vil resterende beløp disponeres til delfinansiering av ny barnehage på Brøttum. Dette vil rådmannen komme nærmere tilbake til.

Skole og svømmebasseng

For å øke elevenes læringsutbytte legges det inn en timetallsutvidelse i engelsk og matematikk for 1.- 4. trinn med en time pr. uke pr. trinn i hvert av fagene. Dette er et løft for to helt sentrale fag, og en regner med å raskt kunne se konkrete resultater av et slikt tiltak.

I perioden intensiveres arbeidet med den vedtatte rehabiliterings- og utbyggingsplanen for skolene. Dette arbeidet har høy prioritet, og store investeringer legges til grunn for å bygge ny barneskole i Moelv, rehabiliter/bygge ut Mørkved skole og rehabiliter/bygge ut Stavsberg skole. Byggetrinn 1 for Brøttum skole ble tatt i bruk vinteren 2014, og ombygging av den gamle ungdomsskolen til spesialundervisningsfløy forventes å være ferdig før nyttår 2014.

Rom- og funksjonsprogram for ny barneskole i Moelv ble vedtatt ved k.sak 84/2010. Reguleringsplan ble vedtatt i k.sak 73/2012. Det ble foretatt en mindre endring av reguleringsplanen i planutvalgssak 6/2014. Forprosjekt ble vedtatt i k.sak 32/2014. Sak om uteområdet er lagt fram til politisk behandling høsten 2014. Det er i budsjett og økonomiplan innarbeidet 217,320 mill. kroner til utbygging av Moelv skole og 20 mill. kroner til infrastruktur og trafikksikkerhetstiltak.

Moelvhallen rehabiliteres for å møte det økte bruksvolumet skolebruken vil medføre. I tillegg bygges det et ekstra garderobesett. Rom- og funksjonsprogram for svømmebasseng i Moelv ble vedtatt ved k.sak 64/2014. Bygging av svømmebasseng, Moelvhallen og Moelv barneskole gjennomføres som et felles prosjekt med felles samspillsentreprenør. Det er lagt opp til en samspillsfase frem til juni 2015, før godkjenning av forprosjekt med tegninger og kostnader for svømmebassenget. Mulig byggestart er august 2015 med ferdigstilling av prosjektet høsten 2017. Det er foreløpig lagt inn 120 mill. kroner i budsjett og økonomiplan, men dette er kun anslag basert på et gjennomsnitt av erfaringstall for bygging av tilsvarende anlegg andre steder. Et nøyaktig kostnadsoverslag vil først komme frem gjennom samspillsfasen, og det presenteres så i forprosjektet for svømmebassenget.

Mørkved skoles rom- og funksjonsprogram og forprosjekt til byggetrinn 1 ble vedtatt i k.sak 11/2013 med et foreløpig kostnadsoverslag på 134,360 mill. kroner. Kostnadsoverslaget var basert på erfaringsmessige priser pr. m², en vurdering av prisnivået i markedet på anbudstidspunktet og vanskelighetsgraden på bygget. Gjennom samspillsentreprisen har en kommet frem til at anslaget for branntiltak, universell utforming og ventilasjon i rehabiliteringen av eksisterende arealer ble høyere enn anslått. Et revidert kostnadsoverslag på 180 mill. kroner er innarbeidet i budsjett og økonomiplan. Sak om revidert forprosjekt og kostnadsoverslag vil bli behandlet høsten 2014. Fremdriften i prosjektet er opprettholdt, og skolen skal stå ferdig til skolestart august 2016.

Utbyggingen ved Stavsberg skole var planlagt som et felles prosjekt med Hamar kommune, basert på en felles kommunedelfinansieringsplan, jf. k.sak 89/2010. Kommunestyret godkjente i k.sak 68/2012 en avtale som sikrer utvidelse av skoletomten. Det ble varslet planoppstart for reguleringsplan for Stavsberg skole 8.5.2013, og arbeidet med rom- og funksjonsprogram er i gang. Hamar kommune har i brev av 18.9.2014 varslet at de ikke ønsker å delta i byggetrinn 1 ved Stavsberg skole. Hamar vil prioritere egen utbygging for økt kapasitet på elevplasser i egen kommune fra 2016. Ringsaker kommune ønsker ikke at arbeidet med Stavsberg skole skal forsinkes, og en søker å opprettholde fremdriften i utbyggingen. Det er innarbeidet 181,560 mill. kroner i økonomiplanperioden til utbyggingen av

Stavsberg skole og 4 mill. kroner til tilrettelegging av tomt. Målet er byggestart i 2016/2017 og ferdigstillelse i 2018/2019.

Bygningen på Fagernes skole er i svært dårlig stand. Dette er blant annet omtalt i i saken om vedlikeholdssituasjonen i kommunens barnehager, skoler og svømmebasseng, jf. k.sak 21/2014. Fagernes skole er ikke satt opp på prioritert liste i gjeldende rehabiliterings- og utbyggingsplan for grunnskolene, jf. k.sak 43/2008. Rådmannen vil fremme en sak hvor det foreslås å rive den bygningsmassen som står der i dag og sette opp en midlertidig innleid paviljong fra og med skolestart høsten 2015 på tomta. Det er innarbeidet kr 675.000 i 2015, og deretter årlig 1,350 mill. kroner for å leie paviljong fra skolestart høsten 2015. I tillegg er det innarbeidet 3,383 mill. kroner til engangsutgifter i forbindelse med montering av paviljongen, riving av de gamle byggene og løsninger for vann/avløp.

Med utgangspunkt i elevtallsutviklingen i Moelv og fremtidige kapasitetsbehov vil det utredes en paviljong-/modulløsning for en utbygging av Fossen skole til 1.-7. trinns skole. Det er i økonomiplanen helt foreløpig innarbeidet 5 mill. kroner i 2017 og 5 mill. kroner i 2018.

Den bygningsmessige tilstanden til svømmebassengene i Brumunddal og Furnes har i løpet av sommeren blitt kontrollert. Konklusjonen er at svømmebassenget i Brumunddal kan driftes videre i fem år til uten vesentlige tiltak ut over generelt vedlikehold. For svømmebassenget i Furnes er konklusjonen at det kan driftes videre i minst fem år til. I løpet av denne perioden må en finne en fremtidig løsning for basseng i søndre del av kommunen. Rådmannen vil komme tilbake til løsninger for dette i en egen sak. Rådmannen vil som forutsatt også komme tilbake til utredninger rundt eventuelt svømmebasseng på Brøttum i egen sak.

Helsestasjoner

Helsestasjonens budsjetttramme er styrket med til sammen 1,2 mill. kroner. Rammeøkningen er blant annet disponert til opprettelse av 0,5 årsverk jordmor til å gjennomføre hjemmebesøk til alle familier med nyfødte barn, 0,4 årsverk helsesøster i skolehelsetjenesten og 0,05 årsverk lege. Samlet økning gir en god styrking av hele tjenesten, noe som er i tråd med føringer i forslaget til statsbudsjett 2015.

Pleie og omsorg

Budsjetttrammen til pleie og omsorg styrkes med 1,2 mill. kroner til dekning av utgifter ved etablering og drift av 4 omsorgsplasser for eldre og syke rusavhengige personer som må ha heldøgns omsorgstiltak. I den forbindelse opprettes 2 årsverk sykepleier/vernepleier. Omsorgsplassene vil være i en egen fløy på Brumunddal bo- og aktivitetssenter, skjermet fra andre avdelinger, og skal driftes av enhet Psykisk helse og rustjenester. Tiltaket samsvarer godt med de signaler som gis i forslaget til statsbudsjettet om behov for styrking av tjenester til rusavhengige og personer med psykiske lidelser.

I samsvar med kommunestyrets vedtak om avvikling av dobbeltrom ved sykehjemmene i kommunen, jf. k.sak 78/2013, er det i budsjetttopplegget lagt opp til en avvikling av de 9 siste dobbeltrommene ved Brumunddal bo- og aktivitetssenter i 2016. Samtidig styrkes hjemmetjenesten som følge av at antallet sykehjems plasser reduseres.

Byggingen av nytt avlastnings senter for barn og unge ved Mørkved skole er i gang og forventes å stå ferdig i november 2015 med 12 plasser, fordelt på 10 avlastningsplasser og 2 barneboliger. Til sammen 35 omsorgsboliger skal bygges i perioden 2015-2017 innenfor en samlet investeringsramme på 78,5 mill. kroner. Behovet for omsorgsboliger og boliger til vanskeligsstilte på boligmarkedet søkes også løst i et samarbeid med private aktører.

Barnevern

Barneverntjenesten er de siste årene tilført betydelige beløp for å dekke opp for økt aktivitet og økte priser på fosterhjem og institusjonsplasser, i 2014 til sammen 9 mill. kroner. Rådmannen foreslår i budsjett 2015 ytterligere styrking av barnevernsbudsjettet med hele 6,3 mill. kroner. Mesteparten av

dette går til dekning av økte utgifter ved plasseringstiltak, men det foreslås også opprettet en stilling som assisterende barnevernssjef/kvalitetsrådgiver, styrking av tilsynsordningen med en 20 % stilling, 30 % stilling til drift av barnevernstjenestens IKT-system, samt en 50 % stilling som familiekonsulent til tidlig tiltaksarbeid for å kunne forebygge behov for senere omsorgsovertakelse. Dette er i samsvar med justert tiltaksliste i barnevernsplanen.

Sosiale tjenester

Den økonomiske rammen for sosialhjelpsbudsjettet er i rådmannens budsjettforslag for 2015 økt med til sammen 4,4 mill. kroner, mens økningen i 2014 var på 3,5 mill. kroner. Veksten i sosialhjelpsutbetalingene følger en generell trend for hele landet og regionen som helhet. I Ringsaker øker stønadslengden for hver enkelt bruker samtidig som gjennomsnittlig utbetaling pr. bruker pr. måned øker. Størst er økningen i utbetalingene til boutgifter. Begrensninger i bruken av statlige tiltaksvirkemidler, strengere praktisering av inngangsvilkårene til arbeidsavklaringspenger og uførepensjon er andre mulige forklaringer til økte sosialhjelpsutbetalinger.

Barn og ungdom

I rådmannens budsjettforslag legges det opp til en offensiv satsing overfor barn og ungdom. Etter innspill fra ungdom på Ungdomshøringen i september 2014 ser en behov for å tilpasse strategien. Dette innebærer sterkere grad av medvirkning fra ungdommene selv, segmentering av tilbud mot ulike aldersgrupper, samt etablering av nye tilbud og videreutvikling av eksisterende tilbud.

I Moelv gis det et stort løft i satsingen på barn og unge gjennom bygging av ny skole, en omfattende rehabilitering av idrettshallen inkludert utvidelse av garderobekapasiteten, bygging av nytt svømmebasseng og oppgraderingen av kulturhuset. Dette området vil gi et løft til Moelvsamfunnet og vil kunne gi Moelv vesentlige konkurransefortrinn med tanke på trygge og attraktive oppvekstvilkår for barn og unge.

I Brumunddal legges det til rette for at en i 2015 skal erstatte dagens fritidsklubb med en ungdomskafé. Lokaliseringen av en slik ungdomskafé er av ungdommen ønsket nærmere sentrum enn fritidsklubben. Det er innarbeidet 3,5 mill. kroner til etablering av tiltaket i 2015. Under ungdomshøringen var det sterke stemmer for å etablere et skateanlegg sentralt i Brumunddal. Dette planlegges nå innenfor en kostnadsramme på 1 mill. kroner på regulert område i aksen mellom sentrum, busstasjonen og jernbanestasjonen. Nærheten til busstasjon og jernbane er avgjørende for også å legge til rette for bruk av skateanlegget for andre enn ungdom fra Brumunddal. Som en del av ungdomssatsingen er det i budsjett 2015 ført opp til sammen 1,5 mill. kroner til reetablering av trial-tilbudet. Ønsket lokalisering er sammen med Mjøsa Speedwayklubb i Bygrustaket i Brumunddal.

Åpen Hall videreføres og suppleres etter samme lest med et helt nytt tilbud for eldre ungdom, Åpent Bibliotek. Disse tilbudene suppleres ytterligere med et nytt tilbud i samarbeid med Brumunddal Alpint, Åpen Bakke. Det jobbes også målrettet mot Ungdommens kulturmonstring for å skape et sterkere engasjement og større deltagelse innen sang, musikk og kunst.

Investeringer i infrastruktur

Det legges opp til store investeringer i infrastruktur i økonomiplanperioden, både for å tilrettelegge for tilgjengelige og attraktive byggefelt, utvikling i fjellet og langs Mjøsa, byutvikling og næringsutvikling. Store nedbørsmengder og intensiteter de seneste årene gjør det nødvendig å investere store beløp i samfunnssikkerhet og beredskap. Flere områder i kommunen er flomutsatt, og det er behov for omfattende tiltak for å hindre oversvømmelse og skader på infrastruktur og bygninger.

Investeringer innenfor vann, avløp og renovasjon utgjør om lag 299 mill. kroner i økonomiplanperioden, hvorav om lag 122 mill. kroner investeres i 2015. Det er økende aktivitet i boligmarkedet i Ringsaker, og utviklingen av boligområder i Verven i Brumunddal og Lund/Vold i søndre del av kommunen er avhengig av større infrastrukturinvesteringer. Etableringen av IKEA i

Ringsaker har utløst en stor interesse for etableringer i området Nydal-Olrud-Trehørningen, og det er avgjørende at en viderefører arbeidet med å legge til rette for tilfredsstillende løsninger for vann og avløp i området, slik at muligheter for fremtidige etableringer sikres. Utbyggingen av ledningsnett til Sjusjøen og oppgradering av renseanlegget i Moelv er viktig både for fremtidig utvikling av Moelv og for den videre utviklingen av Sjusjøen.

Investeringer utenfor VAR-området utgjør til sammen i underkant av 206 mill. kroner i perioden 2015-2018, hvorav om lag 108 mill. kroner er investeringer i 2015. Flomsikring/elveforbygning av Brumunda er et av de sentrale tiltakene, og helt avgjørende for videre byutvikling i Brumunddal. Arbeidet med å lage forbindelse mellom Brumunddal sentrum og Mjøsa langs elva videreføres. Infrastrukturtiltak for byutvikling i Moelv og Brumunddal fullføres som planlagt. I Moelv vil det i tilknytning til ny skole være nødvendig å investere i gang-/sykkelveger, parkeringsanlegg og parker.

Boliger til vanskeligstilte på boligmarkedet

I boligsosialt utviklingsprogram er det et mål å fremskaffe flere utleieboliger til vanskeligstilte på boligmarkedet, både i egen og i privat regi. Netto investeringsramme til boliger for flyktninger og vanskeligstilte utgjør 11 mill. kroner i 2015 og 11 mill. kroner i 2016.

1.1.4 Nærmere om budsjettforslagets bakgrunn og forutsetninger

Formannskapet vedtok i møte 25.6.2014 ved f.sak 111/2014 veiledende rammer for virksomhetsområdene med et foreløpig inndekningsbehov og en skisse til inndekning som vist i tabell 1.1.4.1.

Tabell 1.1.4.1 Inndekningsbehov og skisse til inndekning 2015-2018 (kr 1.000)

	2015	2016	2017	2018
Inndekningsbehov	13 200	19 700	26 800	32 000
<i>Inndekningstiltak:</i>				
Generelt prosentvis kutt	5 080	5 080	5 080	5 080
Effektivisering- / innsparingstiltak	5 000	5 000	5 000	5 000
Avventes til statsbudsjettet	3 120	3 120	3 120	3 120
Manglende inndekning		6 500	13 600	18 800
<i>Sum inndekningstiltak</i>	13 200	19 700	26 800	32 000

Utover å gi veiledende netto driftsrammer og investeringsrammer pr. virksomhetsområde, vedtok formannskapet følgende:

3. *Rådmannen pålegges å korrigere rammene for endrede forutsetninger (lønns- og prisutvikling, pensjon, frie inntekter, statsbudsjett m.v.) og inndekningstiltak samt fremlegge et forslag til budsjett 2015 og økonomiplan 2015-2018 som er i balanse.*
4. *Rådmannen utarbeider budsjett 2015 og økonomiplan 2015-2018 etter de prinsippene som er beskrevet i saksfremlegget.*
5. *Rådmannen får i oppdrag å utrede basseng/bassengstruktur, helsestasjoner, NAV/servicesenter og husvaskerier, jf. notat om parallelle tjenester og tjenestetilbud. Eventuelle tiltak innarbeides i budsjett 2015 og økonomiplan 2015-2018.*

Ved utarbeidelsen av budsjett 2015 og økonomiplan 2015-2018 har rådmannen i stor grad fulgt forutsetningene i rammesaken og skissen til inndekning som lå til grunn for formannskapets vedtak om drifts- og investeringsrammer. Virksomhetsområdenes budsjettammer er i samsvar vedtakets pkt. 3 korrigert for endrede forutsetninger som har blitt avklart underveis i arbeidet med budsjett og økonomiplan. Det er derfor vanskelig å henføre de detaljerte inndekningstiltakene på utgifts- og inntektssiden helt eksakt til de enkelte elementer i skissen over.

Veksten i kommunens frie inntekter, slik denne fremkommer av beregningsteknisk dokumentasjon til forslaget til statsbudsjett for 2015, er i hovedsak disponert til videreføring av eksisterende drift. I tråd med føringer i statsbudsjettet går en andel av inntekstveksten til styrking av rusfeltet og psykisk helse, helsestasjons- og skolehelsetjeneste, brukerstyrt personlig assistanse, og tiltak innenfor barnehageområdet.

Budsjett 2015 er saldert ved en rekke innsparings- og effektiviseringstiltak i de tjenesteproduserende virksomheter, reduksjon i netto pensjonsutgifter, samt forlengelse av avdragstiden på ett lån. Inntekter fra eiendomsskatt er på vanlig måte justert for volumvekst (nybygg/tilbygg) og deretter justert for kostnadsvekst.

Som tabell 1.1.4.1 viser, er det ubalanse i økonomiplanen fra 2016 som øker utover i perioden. Etter at alle budsjettforutsetninger er oppdatert og tiltak innarbeidet, er det en ubalanse i 2016 på 2,417 mill. kroner, i 2017 på 12,473 mill. kroner og 18,569 mill. kroner det siste året i økonomiplanen. Dette er rent budsjetteknisk dekket opp ved bruk av disposisjonsfond. Den voksende ubalansen må dekkes inn med permanente utgiftskutt og/eller oppjustering av inntektssiden i budsjettet, hovedsakelig ved økt eiendomsskatt. Mange runder med generelle utgiftskutt de seneste årene gjør det vanskelig å redusere driftsutgiftene ytterligere uten at dette går utover tjenestetilbudet.

Samtidig som det er nødvendig å gjennomføre utgiftskutt for å få budsjettet i balanse, er det helt nødvendig å stå fast ved strategien for vekst og utvikling. Tiltak som gir befolkningsvekst vil sikre et høyere nivå på kommunens frie inntekter. Dette er den viktigste forutsetningen for videre utbygging av kommunens velferdstjenester. Kommunen må nærme seg landsgjennomsnittlig befolkningsvekst dersom en skal få sin andel av inntekstveksten i kommunesektoren.

Ved behandlingen av budsjett 2014 og økonomiplan 2014-2017 vedtok kommunestyret å be rådmannen legge frem et diskusjonsnotat om parallelle tjenester og tjenestetilbud til kommunestyrets rammekonferanse 2014. Som det fremgår av formannskapets vedtak i rammesaken, jf. f.sak 111/2014, utredes basseng/bassengstruktur, helsestasjoner, NAV/servicesenter og husvaskerier. Det er så langt ikke innarbeidet tiltak i budsjett og økonomiplan. Det vises til egne omtaler i hoveddel IV.

Rom- og funksjonsprogram for svømmebasseng i Moelv ble vedtatt ved k.sak 64/2014. Bygging av svømmebasseng, Moelvhallen og Moelv barneskole gjennomføres som nevnt som et felles prosjekt med felles samspillsentreprenør med mål om ferdigstilling av prosjektet høsten 2017. For søndre del av kommunen er det gjennom mandat for utredning lagt opp til at tilbudet etter hvert skal samles i ett svømmebasseng i Brumunddal. Den bygningsmessige tilstanden til de nåværende svømmebassengene i Brumunddal og Furnes er kartlagt i løpet av sommeren. Konklusjonen er at svømmebassenget i Brumunddal kan driftes videre i fem år til uten vesentlige tiltak ut over generelt vedlikehold. Svømmebassenget i Furnes kan driftes videre i minst fem år til. I løpet av denne perioden må en finne en fremtidig løsning for et nytt svømmebasseng i Brumunddal, om så i et samarbeid med private aktører. Rådmannen vil komme tilbake til løsninger for dette i en egen sak. En vil som forutsatt komme tilbake til utredninger rundt eventuelt svømmebasseng på Brøttum også i egen sak.

Helsestasjons- og skolehelsetjeneste er et nasjonalt satsingsområde, og virksomhetsområdets budsjetttramme er styrket ved disponering av veksten i frie inntekter, både i 2014 og i forslag til budsjett 2015. Det foreslås av den grunn ikke kutt i tjenesten eller samlokalisering av helsestasjoner nå.

En holder for tiden på med å utrede alternative modeller for vask av brukertøy, enten i egen regi eller ved kjøp av vaskeritjenester. Det trengs noe mer tid på denne utredningsoppgaven før en kan anbefale fremtidige løsninger.

Servicesenteret i Moelv er styrket ved overføring av 1 årsverk fra senteret i Brumunddal. Det er også foretatt endringer i oppgavefordelingen mellom de to servicesenterne. På bakgrunn av dette vurderer

en at servicesenteret i Moelv vil kunne avlaste og erstatte NAV sitt servicepunkt i Moelv i løpet av 2015. NAV sitt servicepunkt i Moelv gir råd og veiledning, tar i mot søknader og bistår i forhold til nav.no på nett. Servicesenteret i Moelv kan overta ansvaret for dette fra 1.4.2015.

Korrigeringsfor vedtak, lønnsoppgjør med mer

Budsjettforslaget er på vanlig måte korrigerert for helårsvirkning av driftstiltak som er satt i gang i løpet av 2014 og tiltak som er vedtatt iverksatt i 2015. Videre er det innarbeidet driftskonsekvenser av gjennomførte investeringsprosjekter. I tillegg er det innarbeidet helårsvirkninger av sentrale og lokale lønnsoppgjør, endringer i pensjonspremier og økninger i ulike tilskudds- og betalingssatser. Budsjettforslaget er oppdatert i forhold til øvrige endringer i kommunens rammevilkår.

Sentrale inntektsforutsetninger

Noen av de sentrale inntektsforutsetningene som er lagt til grunn i rådmannens budsjettforslag kan stikkordsmessig sammenstilles slik:

- Ved budsjettering av skatt og rammetilskudd (frie inntekter) har rådmannen i budsjettforslaget tatt utgangspunkt i inntektsanslaget i beregningsteknisk dokumentasjon av inntektssystemet for kommuner og fylkeskommuner (Grønt hefte) som fulgte forslaget til statsbudsjett for 2015 som ble fremlagt 8.10.2014.
- Det er budsjettert med eiendomsskatt i hele kommunen på til sammen 101,1 mill. kroner i 2015. Det er lagt til grunn en skattesats på 4,6 promille. Bunnfradraget holdes uendret på kr 110.000. Den budsjetterte inntekten fra eiendomsskatten er trappet opp med 1 mill. kroner pr. år fra og med 2016 som følge av forventet bolig-, hytte- og næringsutbygging.
- I budsjett 2015 er det ført opp til sammen 44,3 mill. kroner i utbetaling av utbytte og renter fra Eidsiva Energi AS. For Vangsveien 73 AS er det forutsatt et utbytte på 1,2 mill. kroner. I forslaget til budsjett 2015 og økonomiplan 2015-2018 er det lagt inn salg av Vangsveien 73 AS i 2015. Likviditeten er budsjettert opp med salget og må ses i sammenheng med utbytte fra Vangsveien 73 AS. Alle midlene går hvert år i sin helhet til å saldere driftsbudsjettet. Inntekter fra salg av konsesjonskraft er ført opp med 1,435 mill. kroner.
- Rentekompensasjonsordninger knyttet til tidligere utbygginger av skolebygg, sykehjem og omsorgsboliger er av Husbanken opplyst til å utgjøre 12,423 mill. kroner i 2015. Beløpet trappes ned utover i økonomiplanperioden etter hvert som lånene nedbetales. I budsjettbeløpet er det forutsatt rentekompensasjon på Brøttum skole beregnet ut fra et grunnlag på 25,841 mill. kroner. Dette er siste rest av kommunens ramme på 79,858 mill. kroner til rentekompensasjon til skoleanlegg. Med det er rammen til kommunen oppbrukt.
- Det er budsjettert med 37,733 mill. kroner i vertskommunetilskudd for 2015. Endelig beløp vil først foreligge etter at statsbudsjettet for 2015 er vedtatt. Tilskuddet er beregnet ut fra at det ikke har vært frafall av vertskommunebrukere i 2013. Tilskuddet trappes ned i økonomiplanperioden i forhold til forventet frafall av brukere. Det vises til omtale av vertskommunetilskuddet senere i dokumentet under kap. 4.24.
- Kommunale betalingssatser er i utgangspunktet prisjustert med 3,0 prosent. Enkelte satser har en noe høyere prisjustering mens andre har lavere. Det er imidlertid en del variasjoner blant annet som følge av forskriftsbestemmelser og øvrige sentrale føringer på gebyrnivåene, blant annet kravet til selvkost innefor VAR området. De enkelte betalingssatsene fremgår av hoveddel III i rosa bok.

1.1.5 Om dokumentene

Budsjettdokumentene presenteres etter inndelingen i virksomhetsområder og resultatenheter i henhold til organiseringen av kommunens administrative og tjenesteproduserende virksomhet.

Dokumentets tekstdel (blå bok) er inndelt i seks hoveddeler med vedlegg. Hoveddel I er en presentasjon av sentrale forutsetninger/rammebetingelser, kommunens plansystem og budsjettprosess og utvalgte KOSTRA nøkkeltall. Hoveddel II fremviser den økonomiske helheten i budsjettforslaget. Forslaget kommenteres på overordnet nivå. Foreslåtte endringer i forhold til 2014 presenteres særskilt i egne tabeller for henholdsvis nye drifts- og investeringstiltak. Hoveddel III omhandler bolig- og tomtetilrettelegging. Hoveddel IV omtaler forslaget for hvert enkelt virksomhetsområde. I hoveddel V kommenteres endringer i økonomireglementet og gebyrregulativet. I hoveddel VI har rådmannen tatt inn sitt forslag til vedtak om budsjettet 2015 og økonomiplan 2015-2018.

Dokumentets talldel (rosa bok) presenterer forslaget til drifts- og investeringsbudsjett fordelt etter virksomhetsområde på hovedartsgruppe i samsvar med det spesifikasjonsnivået som det er lagt opp til i økonomireglementet. Investeringsbudsjett er i tillegg spesifisert pr. prosjekt. I dokumentet inngår også andre spesifikasjoner og hovedoversikter til årsbudsjettet, samt forslag til økonomireglement og gebyrregulativ. Videre er oversikter knyttet til økonomiplanen tatt inn i rosa bok.

På kommunens internettsider (www.ringsaker.kommune.no) vil det være tilgjengelig mer detaljerte talloppstillinger (gul bok). Disse detaljoppstillingene er kun tilgjengelig på internett. Hele budsjettforslaget er også tilgjengelig her.

1.2 Rammebetingelser og økonomiske forutsetninger

1.2.1 Innledning

I denne delen av dokumentet presenteres de overordnede økonomiske rammebetingelsene, samt de gjennomgående forutsetninger som budsjett- og økonomiplanforslaget bygger på. De nærmere inntektsanslagene for Ringsaker kommune presenteres i hoveddel IV.

Kommunesektorens samlede inntekter anslås til om lag 435,2 mrd. kroner i 2015. I tabell 1.2.1.1 anslås sammensetningen av inntektene i 2015 og nominell endring fra 2014.

Tabell 1.2.1.1 Kommunesektorens inntekter i 2015

	Mrd. kroner	Andel av samlede inntekter (%)	Nominell endring i % fra 2014 ¹⁾
Frie inntekter			
<i>Skatteinntekter</i>	174,4	40,1	4,6
<i>Rammetilskudd</i>	152,7	35,1	4,9
Sum frie inntekter	327,1	75,1	4,7
Øremerkede tilskudd ²⁾	21,9	5,0	9,4
Gebyrer	58,6	13,5	3,7
Momskompensasjon	20,2	4,6	4,1
Andre inntekter	7,6	1,7	3,0
Totalt	435,2	100,0	4,8

1) Ved beregning av endring er det tatt utgangspunkt i anslag på regnskap for 2014 korrigert for oppgaveendringer.

2) Ekskl. tilskudd til kommunenes arbeid med flyktninger, personer med opphold på humanitært grunnlag og asylsøkere

Kommunesektorens skatteinntekter og rammetilskudd er sektorens frie inntekter. De frie inntektene utgjør om lag 75 prosent av samlede inntekter. Andelen skatteinntekter og rammetilskudd er henholdsvis om lag 53 prosent og om lag 47 prosent av de frie inntektene. Disse inntektene kan disponeres fritt innenfor rammen av lover og regelverk og gir kommunesektoren rom for lokal tilpasning av virksomheten. Skatteinntekter er kommunesektorens andel av skatt på alminnelig inntekt fra personlige skattytere. Størrelsen på skatteinntektene avhenger blant annet av utviklingen i skattegrunnlagene og av de kommunale og fylkeskommunale skattørene. Rammetilskudd bevilges på Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett.

Øremerkede tilskudd skal benyttes i tråd med formålet som er angitt for bevilgningen. Andelen øremerkede tilskudd utgjør 5 prosent av de samlede inntektene.

Gebyrinntekter er kommunale eiendomsavgifter og egenbetaling for tjenester som leveres av kommunen, eksempelvis tekniske tjenester, helse- og omsorgstjenester og barnehager. Gebyrinntektenes andel av de samlede inntektene anslås til 13,5 prosent av de samlede inntektene.

Momskompensasjon er refusjon til kommunesektoren for anskaffelser som er merverdiavgiftspliktige og utgjør en andel på 4,6 prosent av de samlede inntektene.

1.2.2 Hovedtrekkene i det økonomiske opplegget for kommunesektoren

Kommunesektorens inntekter i 2014

I Revidert nasjonalbudsjett 2014 ble realveksten i kommunesektorens samlede inntekter i 2014 anslått til 5,1 mrd. kroner, hvorav 3,2 mrd. kroner var frie inntekter. Veksten ble regnet i forhold til regnskapstall for 2013.

I Revidert nasjonalbudsjett 2014 ble anslaget for kommunesektorens skatteinntekter i 2014 nedjustert med 1,2 mrd. kroner. Ny informasjon om skatteinntegangen trekker i retning av at kommunesektorens skatteinntekter vil kunne bli 0,9 mrd. kroner lavere i 2014 enn lagt til grunn i Revidert nasjonalbudsjett 2014. Nedjusteringen påvirker ikke inntektsnivået i sektoren i 2015. De samlede

nedjusteringene fra saldert budsjett må ses i sammenheng med noe svakere vekst i norsk økonomi, herunder også litt lavere anslått lønnsvekst.

For Ringsaker kommune ligger det i 2014 an til en svikt i skatteinntektene sammenholdt med opprinnelig vedtatt budsjett på 14,5 mill. kroner basert på de siste anslagene i statsbudsjettet for 2015. I og med at det er anslaget for skatteinntekter i Revidert nasjonalbudsjett 2014 som legges til grunn for beregning av skatteinntektene neste år vil nivået på Ringsaker skatteinntekter være 10,8 mill. kroner lavere enn opprinnelig budsjett.

Den samlede pris- og kostnadsveksten i kommunesektoren (deflatoren) anslås til 3 prosent i 2014, mens lønnsveksten anslås å bli 3,3 prosent. Disse anslagene er ikke endret i forhold til anslagene i Revidert nasjonalbudsjett for 2014.

Den reelle veksten i kommunesektorens samlede inntekter i 2014 anslås etter dette til 4,4 mrd. kroner, tilsvarende 1,1 prosent. Realveksten i de frie inntektene anslås til 2,3 mrd. kroner, tilsvarende 0,7 prosent. Sammenliknet med anslaget i revidert nasjonalbudsjett for 2014, er vekstanslagene for samlede og frie inntekter nedjustert med henholdsvis 0,6 og 0,9 mrd. kroner. Nedjusteringen skyldes i hovedsak lavere skatteinntekter.

Kommunesektorens inntekter i 2015

I kommuneproposisjonen for 2015 la Regjeringen opp til en reell vekst i kommunesektorens samlede inntekter i størrelsesorden 4,5 til 5 mrd. kroner i 2015. Det ble varslet at mellom 4,2 og 4,5 mrd. kroner av veksten ville være frie inntekter.

Regjeringen legger nå opp til en reell vekst i kommunesektorens samlede inntekter i 2015 på 6,2 mrd. kroner, tilsvarende 1,5 prosent. Av veksten er 4,4 mrd. kroner frie inntekter. Det tilsvarer en realvekst i frie inntekter på 1,4 prosent. Veksten er regnet fra anslått inntektsnivå i 2014 i Revidert nasjonalbudsjett 2014.

Pris- og lønnsvekst i kommunesektoren (deflatoren) i 2015 er anslått til 3 prosent, som er et vektet anslag for lønnsvekst på 3,3 prosent og prisvekst på 2,1 prosent. Kommunesektoren er kompensert for dette innenfor de foreslåtte inntektsrammene for 2015. Realveksten i samlede og frie inntekter kommer altså i tillegg til kompensasjonen for pris- og lønnsvekst.

I tabell 1.2.2.1 er realveksten i kommunesektorens inntekter i 2015 dekomponert. Veksten er regnet fra anslått inntektsnivå i 2014 i revidert nasjonalbudsjett for 2014.

Tabell 1.2.2.1: Realvekst i kommunesektorens inntekter i 2015 (mrd. kroner)

Frie inntekter	4,4
Frie inntekter knyttet til nye oppgaver ¹⁾	0,1
Øremerkede tilskudd	1,3
Gebyrinntekter	0,4
Samlede inntekter	6,2

¹⁾ Inntektsendringer knyttet til nye eller utvidede oppgaver, avvikling av oppgaver, reguleringer mv. Disse inntektene kommer i tillegg til veksten i frie inntekter.

Veksten i frie inntekter foreslås fordelt med 3,9 mrd. kroner til kommunene og 0,5 mrd. kroner til fylkeskommunene. Av veksten i frie inntekter til kommunene er 200 mill. kroner begrunnet i behovet for å styrke helsestasjons- og skolehelsetjenesten. Videre er 200 mill. kroner av veksten begrunnet i en styrking av kommunale tjenester til rusavhengige og personer med psykiske lidelser. 100 mill. kroner av veksten er begrunnet ut fra satsing på mer fleksibelt barnehageopptak.

Veksten i frie inntekter i 2015 må ses i sammenheng med kommunesektorens anslåtte merutgifter knyttet til befolkningsutviklingen. I Kommuneproposisjonen 2015 ble det lagt til grunn beregninger

utført av Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU) som indikerte at kommunesektoren ville få merutgifter i 2015 på om lag 3,1 mrd. kroner som følge av den demografiske utviklingen. Av dette ble det anslått at om lag 2,7 mrd. kroner må finansieres innenfor veksten i frie inntekter. Anslaget baserte seg blant annet på SSBs befolkningsframskrivninger fra juni 2013 og viser den isolerte effekten på kommunesektorens utgifter av endringer i befolkningens størrelse og sammensetning. De anslåtte merutgiftene er et uttrykk for hva det vil koste kommunesektoren å opprettholde tjenestetilbudet i blant annet skole, barnehage og omsorgstjenesten med uendret standard og produktivitet i tjenesteytingen.

SSB publiserte nye befolkningsframskrivninger i juni 2014. Beregninger utført av departementet tyder på at anslaget for 2015 blir redusert med 0,6 mrd. kroner, til 2,5 mrd. kroner. Av dette anslås 2,1 mrd. kroner å belaste de frie inntektene. Reduksjonen kan i all hovedsak henføres til at det tidligere var forventet en vekst i antall barn i barnehagealder, mens de nye framskrivningene tyder på en nedgang.

Anslaget på kommunesektorens skatteinntekter i 2015 bygger blant annet på om lag 0,8 prosent sysselsetningsvekst i norsk økonomi og 3,3 prosent lønnsvekst fra 2014 til 2015. Fra 2015 skal uføretrygd skattlegges som lønn. Dagens uføre får omregnet uførepensjonen slik at verdien av ytelsen etter skatt er om lag uendret. Reformen innebærer økte skatteinntekter til det offentlige. Deler av dette tilfaller kommuner og fylkeskommuner.

I Kommuneproposisjonen 2015 ble det varslet at skattøren skal fastsettes ut fra en målsetting om at skatteinntektene for kommunene skal utgjøre 40 prosent av de samlede inntektene. Det foreslås at den kommunale skattøren for 2015 settes ned med 0,15 prosentpoeng til 11,25 prosent. Den fylkeskommunale skattøren foreslås satt ned med 0,05 prosentpoeng til 2,60 prosent.

Tabell 1.2.2.2 viser anslag på frie inntekter til primærkommunene i 2014 og 2015. Inntektene i 2014 er anslag på regnskap korrigert for oppgaveendringer.

Tabell 1.2.2.2: Frie inntekter i primærkommuner i 2014 og 2015 (nominelle priser). Beløp i mill. kroner

	2014	2015	Endring i %
Skatter i alt	138 989	145 345	4,6
Herav skatt på inntekt og formue	129 410	135 530	4,7
Rammetilskudd	115 252	121 186	5,1
Sum frie inntekter	254 241	266 531	4,8

Den nominelle veksten i kommunenes frie inntekter anslås til 4,8 prosent i 2015, regnet fra anslag på regnskap for 2014. Med anslått prisvekst i kommunesektoren i 2015 på 3 prosent tilsvarer det en realvekst på 1,8 prosent. Dette utgjør om lag 12,3 mrd. kroner. Det er da tatt hensyn til at kommunenes skatteinntekter for 2014 er nedjustert med 0,75 mrd. kroner.

Situasjonen for de enkelte kommuner vil naturlig nok variere i forhold til alle makrobeskrivelsene foran. Til orientering ligger Ringsaker kommune under det gjennomsnittlige nivået for frie inntekter; nærmere bestemt på 95 prosent i 2013 hvis en ser bort fra eiendomsskatt og konsesjonskraftinntekter. Hvis en tar med eiendomsskatt og konsesjonskraftinntekter, ligger Ringsaker kommune på 96 prosent av gjennomsnittlig nivå i 2013. Disse inntektsforskjellene fremstår etter at en har korrigert for ulikheter i utgiftsbehovet.

Størrelsen på og utviklingen av de frie inntektene er særlig avgjørende for vurderingen av økonomiske forutsetninger og hvilken handlefrihet en dermed kan legge til grunn for økonomiplanperioden. Dette har igjen konsekvenser for hvilke tjenestetilbud kommunen kan gi innbyggerne.

Beregningene av hva Ringsaker kommune for egen del kan budsjettere med under de ulike inntekstpostene, er vist i hoveddel IV. De konkrete anslagene vedrørende skatt og rammetilskudd er presentert i kapittel 4.24 under omtalen av virksomhetsområde 90 Felles.

1.2.3 Endringer i oppgaver, regelendringer, tilskuddsordninger med videre

I forslaget til statsbudsjett for 2015 er det redegjort for endringer i oppgaver, regelendringer, tilskuddsordninger med videre. Endringene knytter seg i hovedsak til områdene helse og omsorg, samt barn og unge. Konsekvensene av endringene for Ringsaker er beregnet og innarbeidet i budsjett 2015 og økonomiplan 2015-2018. Det vises til egne kommentarer om dette i hoveddel IV.

Helsestasjons- og skolehelsetjenesten

Som varslet i kommuneproposisjonen for 2015 vil Regjeringen fortsette å styrke helsestasjons- og skolehelsetjenesten samt jordmortjenesten. 200 mill. kroner av veksten i kommunesektorens frie inntekter er begrunnet med styrking av disse tjenestene. Midlene i 2015 kommer i tillegg til bevilgningen på 180 mill. kroner i 2014. Midlene inngår i rammetilskuddet til kommunene, og foreslås særskilt fordelt basert på antall innbyggere i alderen 0–19 år. Fordelingen i 2015 vises særskilt i tabell C i Grønt hefte.

I tråd med ovennevnte er det i rådmannens budsjettforslag 2015 innarbeidet en styrking av helsestasjons- og skolehelsetjenesten med tilsammen 1,2 mill. kroner.

Rusfeltet og psykisk helse

Regjeringen vil styrke tilbudet til personer med rusproblemer og personer med psykiske lidelser. Som varslet i kommuneproposisjonen for 2015 er 200 mill. kroner av veksten i kommunesektorens frie inntekter begrunnet med en satsing på kommunale tjenester til personer med rus- og/eller psykiske lidelser. Midlene inngår i rammetilskuddet, og foreslås særskilt fordelt til kommunene og fordeles likt ved en fordelingsnøkkel for rus og en for psykisk helse. Midlene knyttet til rus foreslås fordelt etter sosialhjelpsnøkkel, mens helsenøkkel legges til grunn for fordelingen av satsingen på psykisk helse. Fordelingen vises særskilt i tabell C i Grønt hefte.

Med bakgrunn i signalene i forslaget til statsbudsjett er budsjetttrammen til enhet Psykisk helse og rustjenester økt med 1,2 mill. kroner til styrking av rusfeltet.

Brukerstyrt personlig assistanse

Stortinget har vedtatt Regjeringens forslag om endringer i pasient- og brukerrettighetsloven. Endringene gir rett til brukerstyrt personlig assistanse (BPA) for personer under 67 år med langvarig og stort behov for personlig assistanse etter helse- og omsorgstjenesteloven. Retten omfatter også avlastningstiltak etter samme lov for personer med foreldreansvar for hjemmeboende barn under 18 år med nedsatt funksjonsevne. De samlede merkostnadene av forslaget anslås til 300 mill. kroner i 2015, økende til 500 mill. kroner i 2016. Kommunesektoren kompenseres gjennom en økning i rammetilskuddet på 300 mill. kroner i 2015.

Det er i 2015 budsjettet med 5,792 mill. kroner til drift av BPA-ordningen i Ringsaker som inkluderer driftskonto på kr 470.000. Det er i tillegg ført opp kr 500.000 årlig til dekning av eventuelle økte utgifter som følge av lovendringen.

Investeringstilskudd til etablering av heldøgns omsorgsplasser

For 2015 foreslår Regjeringen å øke den maksimale godkjente anleggskostnaden. Bevilgningsforslaget for 2015 innebærer en tilsagnsramme på 3.983 mill. kroner. Rammen vil kunne dekke tilskudd til om lag 2.500 heldøgns omsorgsplasser i sykehjem og omsorgsbolig.

I budsjettopplegget er det innarbeidet investeringer i 35 omsorgsboliger hvor det forutsettes investeringstilskudd.

Avvikling av kommunal medfinansiering av spesialisthelsetjenesten

Som varslet i kommuneproposisjonen for 2015 foreslår Regjeringen at kommunal medfinansiering av spesialisthelsetjenesten (KMF) avvikles i 2015. Dette innebærer at kommunene ikke lenger skal dekke

en egenandel for sykehusopphold for sine innbyggere, og at denne utgiften dermed faller bort. Dette vil skape større økonomisk forutsigbarhet og mindre byråkrati for kommunene. Uttrekket fra kommunerammen baseres på beste anslag for faktiske KMF-utgifter i 2015, dvs. utgiftsnivået kommunene ville hatt til oppgaven ved uendret ansvar. Det foreslås derfor at kommunerammen reduseres med 5.675 mill. kroner i 2015.

Dette innebærer for Ringsaker et uttrekk/reduksjon i budsjett 2015 med 40,302 mill. kroner som er høyere enn det kommunen fikk kompensert gjennom rammetilskuddet da ordningen med medfinansiering ble innført.

Uttrekk av midler ved utbygging av tilbud om øyeblikkelig hjelp

Oppbygging og drift av døgntilbud om øyeblikkelig hjelp i kommunene er fullfinansiert gjennom overføring fra Helse- og omsorgsdepartementets budsjett og direkte bidrag fra de regionale helseforetakene. Behandling av pasienter i det kommunale døgntilbudet avlaster spesialisthelsetjenesten og dermed kommunenes utgifter til KMF. Ved beregningen av uttrekket fra kommunerammen i tilknytning til avvikling av KMF er anslått aktivitet knyttet til nye døgntilbud i kommunene holdt utenom, og det foreslås derfor at rammetilskuddet reduseres med 89 mill. kroner i forbindelse med oppbyggingen av tilbudet om øyeblikkelig hjelp.

Trekket for Ringsaker inngår i tallet for uttrekk for medfinansiering av spesialisthelsetjenesten over.

Mer fleksibelt barnehageopptak

Regjeringen vil arbeide for større fleksibilitet i barnehageopptaket. I forslaget til statsbudsjett for 2015 er 100 mill. kroner av veksten i kommunesektorens frie inntekter begrunnet med dette. Satsingen legger til rette for redusert ventetid for en barnehageplass, særlig for familier med barn født 1. september eller senere.

Det er i rådmannens budsjettforslag innarbeidet økte utgifter ved det fleksible barnhageopptaket med kr 330.000.

Maksimal foreldrebetaling i barnehagen

Regjeringen foreslår å øke maksimalprisen for foreldrebetaling i barnehager med kr 100 reelt pr. måned, til kr 2.580 kroner fra 1. januar 2015. Som følge av dette reduseres rammetilskuddet til kommunene med 312 mill. kroner.

For Ringsaker er økningen i foreldrebetaling beregnet til 1,050 mill. kroner.

Nasjonalt minstekrav til foreldrebetaling i barnehagen

Regjeringen vil innføre en bedre sosial profil på foreldrebetalingen og foreslår å innføre et nasjonalt minstekrav til redusert foreldrebetaling for familier med lav inntekt. Ordningen sikrer at foreldrebetalingen pr. år for en heltidsplass i barnehage maksimalt skal utgjøre 7 prosent av familiens samlede person- og kapitalinntekt. Det tas sikte på ikrafttredelse 1. august 2015. Som kompensasjon for dette økes rammetilskuddet til kommunene med 111,6 mill. kroner. Regjeringen legger til grunn at midlene kommer i tillegg til de ressursene som kommunene allerede bruker på moderasjons- og fritaksordninger. Forslag om endringer i forskrift om foreldrebetalingen i barnehagen vil bli sendt på høring høsten 2014.

Det er innarbeidet kr 720.000 i barnehagens budsjetttramme til formålet.

Økt kommunal egenandel for opphold i barneverninstitusjoner

Regjeringen foreslår å øke den kommunale egenandelen ved plassering i barneverninstitusjoner og sentre for foreldre og barn fra kr 50.300 til inntil om lag kr 65.000 pr. barn pr. måned fra 1. januar 2015. Kommunene foreslås kompensert med en økning i rammetilskuddet på 164,8 mill. kroner.

Budsjettrammen til barnevernet er kompensert med 1,070 mill. kroner til dekning av økt egenandel for opphold i barneverninstitusjoner.

Ressurskrevende tjenester

I 2014 får kommunene kompensert 80 prosent av egne netto lønnsutgifter til helse- og omsorgstjenester ut over et innslagspunkt på 1,010 mill. kroner. Netto lønnsutgifter er lønn til ansatte og tilhørende sosiale utgifter, fratrukket øremerkede tilskudd og tilskudd gjennom inntektssystemet. Tilskuddsordningen gjelder for tjenestemottakere til og med det året de fyller 67 år. Budsjettforslaget for 2015 innebærer at innslagspunktet oppjusteres med kr 37.000 ut over anslått lønnsvekst for 2014, til 1,080 mill. kroner. Kompensasjon for kommunens utgifter ut over innslagspunktet beholdes uendret på 80 prosent

1.2.4 Lønns- og prisforutsetninger

Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene (TBU) har anslått veksten i gjennomsnittlig årslønn til 3,9 prosent i 2013. Resultatene fra de lønnsoppgjørene som er gjennomført så langt i 2014 tyder på lavere lønnsvekst i år enn i 2013. På bakgrunn av disse resultatene og vurderinger av den økonomiske utviklingen framover anslås årslønnsveksten i nasjonalbudsjettet til 3,25 prosent i både 2014 og 2015. I Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjettopplegg er det forutsatt en lønnsvekst i kommunesektoren på 3,3 prosent. Anslagene innebærer fortsatt vekst i reallønningene, selv om den ligger an til å bli litt lavere enn gjennomsnittet for de siste 10 årene.

Konsumprisindeksen (KPI) anslås i nasjonalbudsjett til 2,1 prosent. Dette er samme nivå som i 2013 og i 2014.

Konsumprisindeksen justert for avgifter og utenom energivarer (KPI-JAE) anslås til 2,4 prosent i 2014 mot 1,6 pst i 2013. I nasjonalbudsjettet forventes KPI-JAE å bli 2,1 pst i 2015.

Finansdepartementet har innhentet anslag for lønns- og privekst for 2015 fra ulike offentlige og private institusjoner som gjengis i tabellen under:

Tabell 1.2.4.1: Anslag pris- og lønnsvekst i 2015 (prosentvis endring fra 2014)

Institusjon	Tidspunkt	KPI (%)	Årslønn (%)
DNB	August 2014	2,40	3,50
Swedbank First Securities	September 2014	2,10	3,50
Handelsbanken	April 2013	2,00	3,20
LO	September 2014	2,25	-
Nordea	September 2014	1,60	3,70
Norges Bank	September 2014	2,25	3,50
NHO	September 2014	-	-
OECD	Mai 2014	2,10	-
SEB Enskilda Banken	August 2014	2,10	3,60
SSB	September 2014	1,70	3,50
Gjennomsnitt		2,00	3,50
Finansdepartementet	September 2014	2,10	3,25

Lønnsoppgjøret for 2015 er et mellomoppgjør. Samlet forutsetter rådmannen i forslag til budsjett 2015 en ramme for lønnsoppgjøret som utgjør om lag 3,5 prosent. Det vil alltid være usikkerhet ved et slikt anslag. Av lønnsrammen utgjør overheng anslagsvis 1,7 prosent. Anslaget skal også dekke lønnsoppgjøret for ansatte i kirkelig fellesråd og driftstilskudd til leger og fysioterapeuter. Til inndekning av oppgjøret i 2015 føres det opp en bevilgning på 27,009 mill. kroner. I den grad dette ikke er nok i forhold til hva som blir utfallet av lønnsoppgjøret i 2015, så er hoveregelen at resultatene selv må dekke det overskytende. Forhold vedrørende budsjettering av lønnsreserven er nærmere presentert og begrunnet i kapittel 4.22 under omtalen av virksomhetsområde 88 Tilleggsbevilgninger.

Rådmannen har i forslaget til budsjett 2015 lagt til grunn en prisvekst på 1,8 prosent. Andre driftsutgifter enn lønn er i budsjettforslaget for 2015 dermed i utgangspunktet kompensert med en slik prisvekst på 1,8 prosent.

I tråd med praksis vektet sammen forutsetninger om lønnsvekst (rådmannen har her benyttet 3,5 prosent med vekt om lag 70 prosent) og prisvekst (rådmannen har her benyttet 1,8 prosent med vekt om lag 30 prosent). Dette sammenvektede uttrykket for kostnadsvekst brukes i rammeberegningen til fremskriving av inntektsartene/gebyrene. I rådmannens forslag til budsjett 2015 er dermed i utgangspunktet disse inntektsartene forutsatt å øke med om lag 3,0 prosent. Det vises til nærmere presentasjon av foreslåtte endringer i de ulike kommunale betalingsordningene i kapittel 5.2, samt i omtalen av de respektive virksomhetsområder i kapittel 4. Selve forslaget til gebyrregulativ for 2015 er inntatt i kapittel 3.1 i rosa bok.

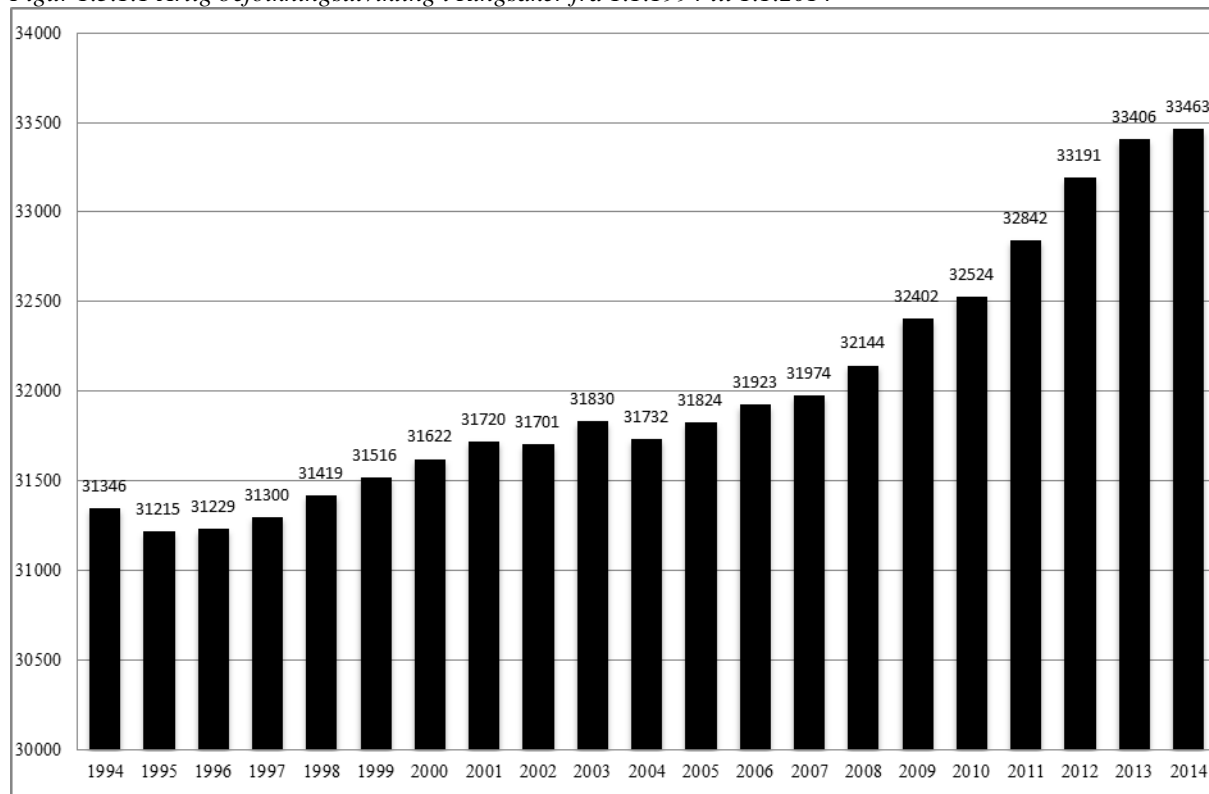
Økonomiplanen føres i faste priser med 2015-kroneverdi. Avdragene som innarbeides med løpende priser i basis, er deflatert med utgangspunkt i en sats på 2,0 prosent for 2016-2018.

1.3 Befolkningsutvikling

1.3.1 Innbyggertall og befolkningsutvikling

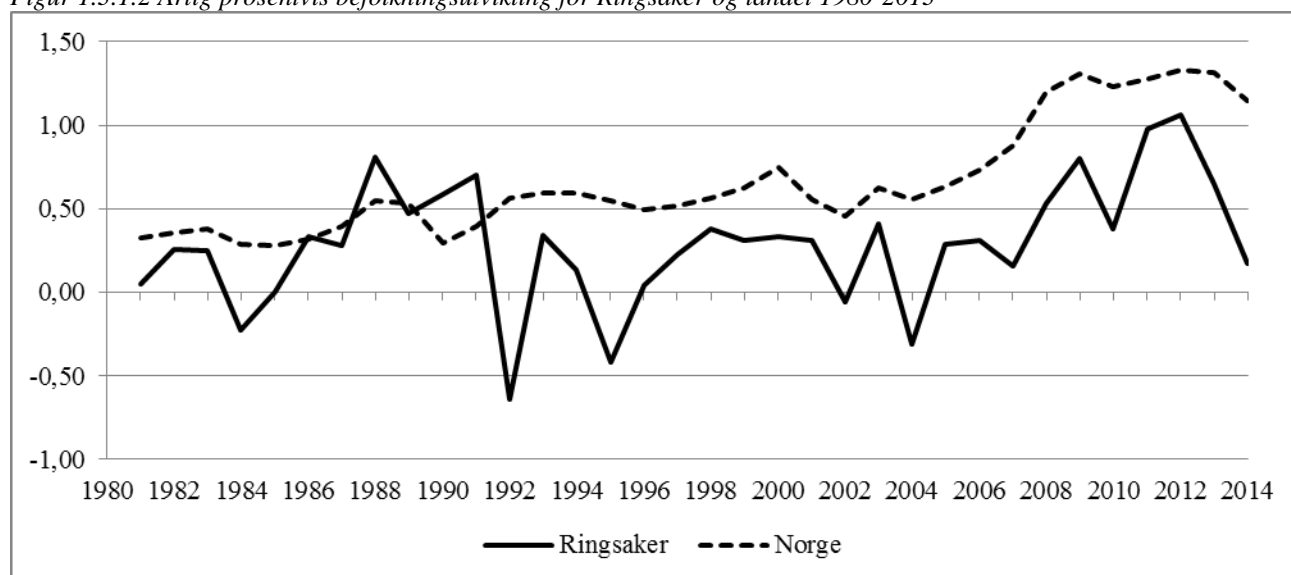
Folketallet i Ringsaker var pr. 1.1.2014 på 33.463. Befolkningsutviklingen fra 1994 er som følger:

Figur 1.3.1.1 Årlig befolkningsutvikling i Ringsaker fra 1.1.1994 til 1.1.2014

Folketallet i Ringsaker har etter 1994 hatt en beskjeden økning i folketallet årlig frem til 2007 med unntak av 2002 og 2004. Den årlige utviklingen har vært svært positiv fra 2007 frem til 2013, med en markant økning i folketallet. I 2013 ble det fortsatt en positiv utvikling, men mindre enn de foregående årene.

Figur 1.3.1.2 Årlig prosentvis befolkningsutvikling for Ringsaker og landet 1980-2013

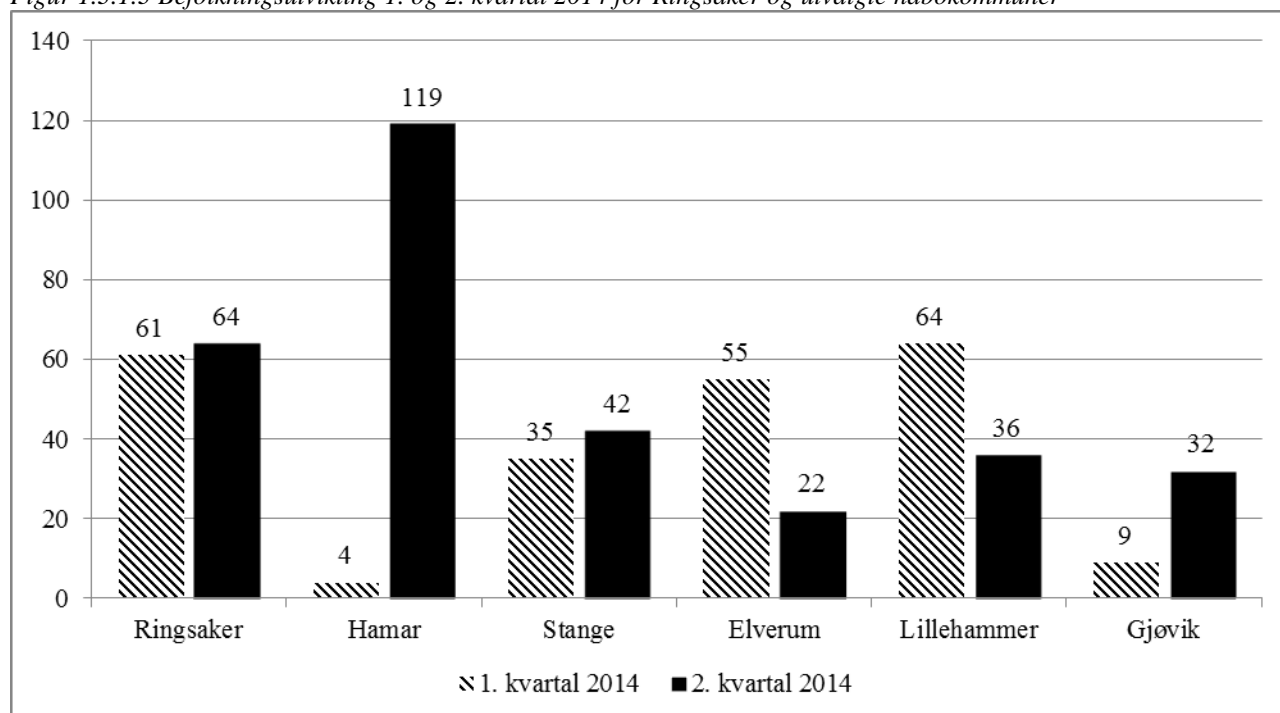
Tabellen over viser prosentvis årlig vekst for Ringsaker og landet som helhet fra 1980 til og med 2013. En ser mye av det samme mønsteret i Ringsaker som i landet for øvrig, selv om befolkningsveksten ikke er like sterk som landsgjennomsnittet. 1980-tallet var en god periode for kommunen, og særlig industrien stod sterkt og genererte mange arbeidsplasser. På 1990-tallet opplevde kommunen klart redusert vekst. Dette hang blant annet sammen med tøffere tider for industrien. Dessuten reduserte grensereguleringen mot Hamar kommune 1.1.1992 befolkningen i Ringsaker kommune med 224 innbyggere.

I perioden 2001 til 2004 var det en varierende befolkningsvekst i Ringsaker. I gjennomsnitt økte folketallet med 16 personer i året i denne perioden, men i enkelte år opplevde kommunen en nedgang i folketallet. Fra 2005 til 2011 har Ringsaker hatt en positiv befolkningsutvikling. I gjennomsnitt økte folketallet med snaut 170 innbyggere i året. Befolkningsveksten i kommunen var svært god i årene 2010 til 2012. I 2010 opplevde kommunen en vekst på 318 innbyggere, 2011 var veksten på 349 innbyggere og i 2012 økte innbyggertallet med 215. I 2013 økte innbyggertallet med mer beskjedne 57 innbyggere. I 2. kvartal 2014 var folketallet i kommunen 33.588. For å nå arbeidsmålet om 35 000 innbyggere innen 2018 trengs det i gjennomsnitt en befolkningsvekst på 314 innbyggere pr. år.

Befolkningsvekst er helt vesentlig for kommunen. Både for å skape attraktive og livskraftige lokalsamfunn, men også for å sikre kommunens andel av kommunesektorens frie inntekter. Positiv utvikling av innbyggertallet over tid er den fremste indikatoren på om kommunen lykkes med sin visjon om vekst og utvikling.

Ringsaker kommune jobber målrettet for å oppnå landsgjennomsnittlig befolkningsvekst. De viktigste vekstfaktorene er forankret i gjeldende kommuneplan, delplaner og handlingsprogram med økonomiplan. Dette arbeidet har høy prioritet de kommende fire år.

Figur 1.3.1.3 Befolkningsutvikling 1. og 2. kvartal 2014 for Ringsaker og utvalgte nabokommuner

Ringsaker hadde til sammen en befolkningsvekst på 125 personer i 1. kvartal og 2. kvartal 2014. Dette gjør Ringsaker til den av kommunene i området som hadde den største samlede befolkningsveksten, tett etterfulgt av Hamar, jf. tabellen over.

Tabell 1.3.1.4 Befolkningsendringer for Ringsaker 2013 og 2014 pr. kvartal

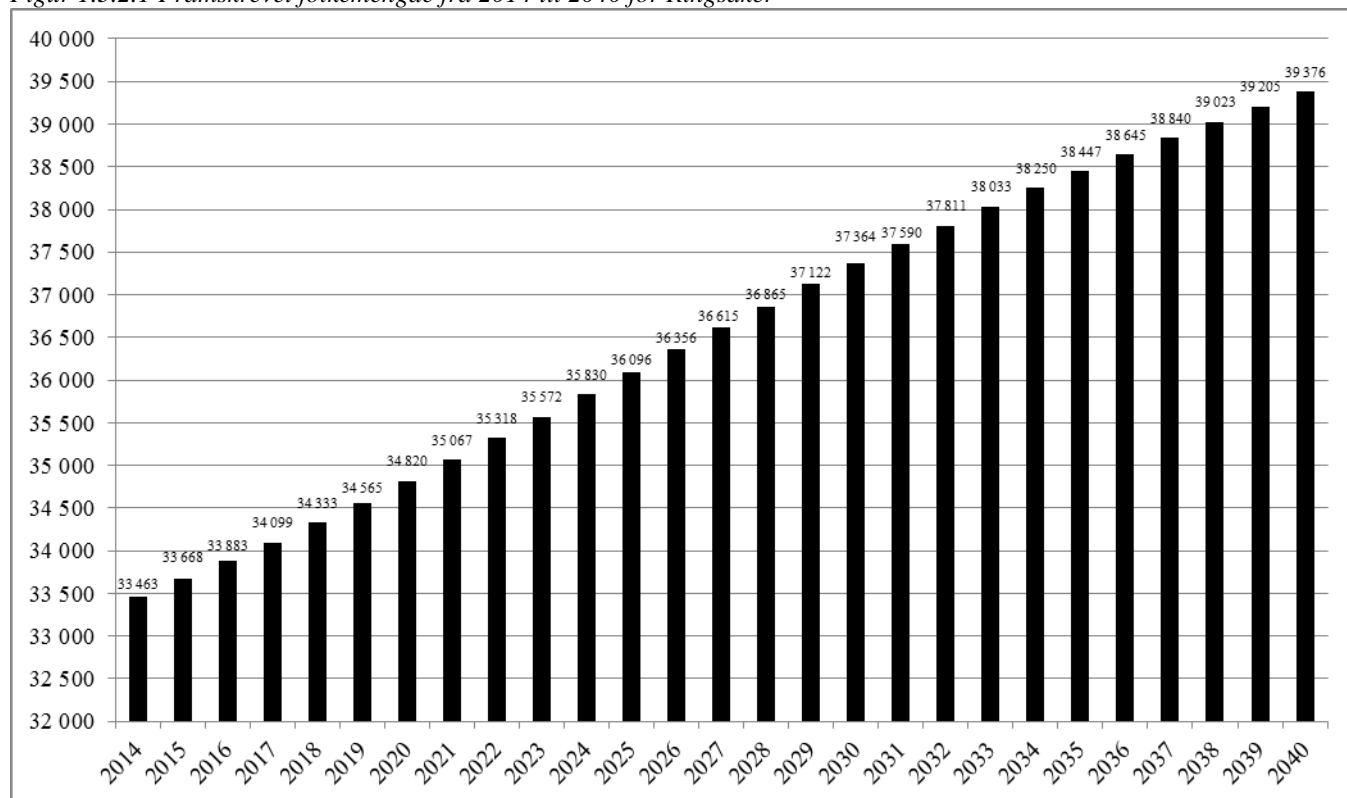
År	2013				2014	
	Kv 1	Kv 2	Kv 3	Kv 4	Kv 1	Kv 2
Folketallet ved inngangen av kvartalet	33 406	33 417	33 491	33 452	33 463	33 524
Fødselsoverskudd	10	8	6	-17	12	10
Innvandring	67	59	92	57	74	66
Utvandring	14	20	38	29	11	16
Innflytting, innenlandsk	227	277	357	274	251	260
Fraflytting, innenlandsk	279	250	456	265	265	256
Nettoinnflytting, inkl. inn- og utvandring	1	66	-45	37	49	54
Folketilvekst	11	74	-39	11	61	64
Folketallet ved utg. av kvartalet	33 417	33 491	33 452	33 463	33 524	33 588

Befolkningsveksten i Ringsaker skyldes i all hovedsak en positiv nettoinnflytting. Flyttestrømmen inn og ut av kommunen er stor, og det er viktig å jobbe for å beholde de som bor her samtidig som en jobber for å få flere til å flytte hit. Det er positivt at stort sett alle kvartaler har et fødselsoverskudd.

1.3.2 Aktuelle befolkningsprognoser fra SSB

Befolkningsprognoser dannes med grunnlag i en gitt faktisk befolkningssituasjon, kombinert med valg av forutsetninger for fruktbarhet, dødsannsynlighet samt inn- og utflyttinger.

Figur 1.3.2.1 Framskrevet folkemengde fra 2014 til 2040 for Ringsaker

Prognosen benyttet i figuren over er benevnt MMMM og er basert på en middels nasjonal vekst.

Tabell 1.3.2.3 Befolkning etter aldersgrupper 1.1.2012 til 1.1.2014 og fremskrevet folkemengde 2015 til 2019.

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Endring 2012 - 2019
0 år	348	363	314	341	347	353	363	367	5,5 %
1-5 år	1 917	1 911	1 930	1 842	1 815	1 823	1 818	1 835	-4,3 %
6-12 år	2 803	2 764	2 699	2 754	2 792	2 788	2 794	2 827	0,9 %
13-15 år	1 369	1 345	1 329	1 300	1 232	1 179	1 192	1 186	-13,4 %
16-19 år	1 795	1 778	1 783	1 806	1 813	1 812	1 743	1 699	-5,3 %
20-44 år	10 131	10 200	10 164	10 142	10 162	10 196	10 240	10 244	1,1 %
45-66 år	9 866	9 943	9 973	10 051	10 121	10 215	10 305	10 430	5,7 %
67-79 år	3 371	3 503	3 674	3 823	3 984	4 133	4 268	4 355	29,2 %
80 år og eldre	1 591	1 599	1 597	1 609	1 617	1 600	1 610	1 622	1,9 %
SUM	33 191	33 406	33 463	33 668	33 883	34 099	34 333	34 565	4,1 %

I perioden 2012 til 2014 var den gjennomsnittlige årlige befolkningsveksten 136 personer. For 2015 til 2019 viser tabellen med SSBs tall en årlig gjennomsnittlig befolkningsvekst på 225 personer. Det er størst prosentvis vekst i perioden 2012 til 2019 i aldersgruppen 67-79 år og størst nedgang i aldersgruppen 13-15 år.

1.4 Plansystem og budsjettprosess

1.4.1 Kommuneplanen

Innledning

Kommuneplanen er kommunens overordnede styringsdokument som skal gi rammer for utviklingen av kommunesamfunnet og forvaltningen av arealressursene. Kommuneplanen består av en samfunnsdel med et handlingsprogram og en arealdel. Arealdelen er juridisk bindende, mens samfunnsdelen er retningsgivende for kommunens virksomhet. Kommunal planlegging skal ivareta både kommunale, regionale og nasjonale mål, interesser og oppgaver. Planhorisonten er langsiktig, men skal tas opp til vurdering og eventuelt revideres en gang i løpet av hver valgperiode.

Samfunnsdelen

Kommuneplanens samfunnsdel gjelder for perioden 2006-2010 (2018) og ble vedtatt 27.9.2006. Planen tar stilling til langsiktige utfordringer, mål og strategier for kommunesamfunnet som helhet og kommunen som organisasjon.

Arealdelen

Kommuneplanens arealdel er revidert og ble vedtatt av kommunestyret i møte 12.9.2014 ved k.sak 58/2014. Arealdelen er juridisk bindende og består av plankart som fastlegger arealbruken, og tilhørende bestemmelser som utfyller og utdyper arealbruken. Retningslinjer og planbeskrivelse er også en del av planen og disse gir veiledning om planens intensjoner og holdepunkter for hvordan den skal praktiseres. Kommuneplanen skal avveie ulike samfunnsinteresser og ivareta viktige overordnede hensyn.

Prioriterte tema i kommuneplanen er tilrettelegging for utbygging av attraktive byer og tettsteder med gode og mangfoldige boområder, næringsområder og en effektiv infrastruktur. Mjøsnære arealer og Ringsakerfjellet skal videreutvikles samtidig med at viktige natur-, kultur-, landbruks- og friluftsområder skal sikres for framtidige generasjoner.

Planstrategi

I løpet av det første året i en valgperiode skal det utarbeides og vedtas en kommunal planstrategi. En slik planstrategi er ikke en plan i seg selv, men et hjelpemiddel for kommunen i den langsiktige planleggingen. I dette arbeidet skal det gjøre strategiske valg knyttet til utviklingen av kommunen og det skal tas stilling til hvilke planoppgaver som bør startes opp eller videreføres, for å legge til rette for en positiv utvikling.

Planstrategi for Ringsaker kommune 2012-2016 ble vedtatt av kommunestyret i møtet den 14.11.2012, ved k.sak 99/2012. Planstrategien danner grunnlaget for kommunens planarbeid i inneværende fireårsperiode.

Handlingsprogrammet

Kommuneplanens kortsiktige del (fire år) omfatter samordnet handlingsprogram for sektorenes virksomhet. Kommuneplanens kortsiktige del er for Ringsaker kommunes vedkommende integrert i det årlige budsjett- og økonomiplanarbeidet slik at handlingsprogrammet inngår i budsjettprosessen og synliggjøres i nærværende dokument.

1.4.2 Budsjettets utforming - budsjettprosessen

Årsbudsjettet er hjemlet i kommunelovens § 45. Handlingsprogrammet er hjemlet i plan- og bygningslovens § 11-1, mens økonomiplanarbeidet er hjemlet i kommunelovens § 44. Ut fra hensynet til en mest mulig effektiv planlegging er disse tre dokumentene sett i sammenheng. Utarbeidelsen av forslaget til budsjett og økonomiplan har skjedd i henhold til bestemmelsene i kommunens gjeldende økonomireglement. De aktuelle bestemmelsene økonomireglementet lyder slik:

§ 3.1 Generelt

I henhold til kommunelovens § 44 skal det årlig vedtas en rullerende økonomiplan som minst omfatter de fire neste budsjettår. I henhold til kommunelovens § 45 skal det årlig vedtas budsjett for det kommende kalenderår.

Ringsaker kommune skal utarbeide årsbudsjett og økonomiplan i en samtidig prosess. Årsbudsjettet skal være identisk med første året i økonomiplanen.

§ 3.2 Vedtak om årsbudsjett og økonomiplan

3.2.1 Hovedbestemmelser om prosessen

Rådmannen gis ansvaret for å utarbeide et helhetlig forslag til økonomiplan og årsbudsjett i samsvar med bestemmelsene i kommuneloven med tilhørende forskrifter. Rådmannens forslag til årsbudsjett og økonomiplan skal være offentlig fra det tidspunkt det er avsendt og dermed kan regnes som et utferdiget dokument.

Formannskapet skal etter kommunelovens §§ 44 og 45 utarbeide innstilling til kommunestyret om henholdsvis økonomiplan og årsbudsjett i samsvar med bestemmelsene i kommuneloven med tilhørende forskrifter.

Kommunestyret skal etter kommunelovens §§ 44 og 45 fatte vedtak om henholdsvis økonomiplan og årsbudsjett i samsvar med bestemmelsene i kommuneloven med tilhørende forskrifter.

3.2.2 Fremdriftsplan og nærmere opplegg for prosessen

Formannskapet gis myndighet til å bestemme fremdrift og nærmere opplegg for de årlige budsjett- og økonomiplanprosesser innenfor hovedbestemmelsene i punkt 3.2.1.

3.2.3 Kommunestyrets vedtak om årsbudsjettet

I henhold til kommuneloven § 46 skal årsbudsjettet omfatte hele kommunens virksomhet, være realistisk og settes opp på en oversiktlig måte. Det skal i tilknytning til budsjettvedtaket angis mål og premisser i den grad det er nødvendig for å klargjøre hva kommunestyret ønsker å oppnå med de ulike bevilgningene.

Kommunestyrets vedtak om driftsbudsjettet følger nettobudsjetteringsprinsippet og skal hva gjelder forskriftens budsjettskjema 1 B som minimum spesifiseres på hovedartsgruppe (1 siffer) for hvert virksomhetsområde (2 siffer). Forskriftens budsjettskjema 1 A inneholdende inntektssiden mv spesifiseres som angitt i forskriften.

Kommunestyrets vedtak om investeringsbudsjettet skal i forskriftens budsjettskjema 2 B som minimum spesifiseres på hovedartsgruppe (1 siffer) for hvert virksomhetsområde (2 siffer). Forskriftens budsjettskjema 2 A inneholdende inntektssiden mv spesifiseres som angitt i forskriften.

Kommunal- og regionaldepartementets veileder for budsjettering av investeringer setter krav om at:

- Investeringsbudsjettet er ettårig og ikke årsuavhengig.
- Årsbudsjettet er bindende for underordnede organer og årlige bevilgninger er nødvendig for å kunne pådra kommunen utgifter i budsjettåret. Investeringsbudsjettet må reguleres ved behov for å tilfredsstille krav til balanse, realisme mv.
- Begrepet udekket/udisponert er differansen mellom samlet tilgang og samlet bruk av midler i året og finansiering av dette gjennom budsjettskjema 2A og 2B slik kommunestyret har vedtatt.

Investeringsprosjekter som vil gå over flere budsjettår tas inn i investeringsbudsjettet kun med den del av utgiftene som forventes i det aktuelle budsjettåret og at resterende del av utgiftene tas inn i de påfølgende års budsjetter, i takt med prosjektets fremdrift. Dersom det skjer endringer i budsjettåret som kan få betydning for de inntekter og utgifter som årsbudsjettet bygger på, skal det foretas nødvendige endringer i budsjettet. Endringer av utgifter og inntekter for budsjettåret skal rebudsjetteres i kommende budsjettår.

3.2.4 Økonomiske oversikter til årsbudsjettet

Rådmannen gis ansvaret for å stille opp økonomiske oversikter i samsvar med vedlegg 3 og 4 til forskrift om årsbudsjett.

3.2.5 Kommunestyrets vedtak om økonomiplanen

I henhold til kommuneloven § 44 skal økonomiplanen omfatte hele kommunens virksomhet, være realistisk og settes opp på en oversiktlig måte. Økonomiplanens talldel skal så langt det vurderes som hensiktsmessig, vedtas på samme nivå som årsbudsjettet.

Formannskapet fastsatte i ved f.sak 4/2014 fremdriftsplan for arbeidet med økonomisaker i 2014. Det har vært avholdt dialogkonferanser mellom kommunestyrets medlemmer og enhetsledere 2.4.2014 og rammekonferanse for kommunestyret 10.-11.6.2014. Formannskapet behandlet ved f.sak 111/2014 veiledende rammer for virksomhetsområdene. Formannskapet ble i møte 29.10.2014 orientert om bl.a. statsbudsjettet for 2015 og arbeidet med budsjett 2015 og økonomiplan 2015-2018. Rådmannen har holdt egne orienteringsmøter om budsjettarbeidet for de hovedtillitsvalgte. I tillegg har enhetslederne holdt egne orienteringer for tillitsvalgte innen sine ansvarsområder. Rådmannens forslag til budsjett 2015 og økonomiplan 2015-2018 offentliggjøres 14.11.2014.

1.5 Balansert målstyring (BMS)

1.5.1 Generelt

BMS er et styrings- og måleverktøy for å kunne styre etter flere områder enn de økonomiske tall, men også sterkere kunne koble organisasjonens visjon og strategi sterkere opp mot resultatmålingen. Gjennom såkalte styringskort gis en forenklet presentasjon av mål og resultater. Fokusområder, indikatorer og resultater blir synliggjort i styringskortet som er et grunnlag for overordnet styring. Kommunestyret vedtar hvert år i forbindelse med behandlingen av handlingsprogram med årsbudsjett og økonomiplan, styringskort for kommunen samlet og for de enkelte virksomhetsområder.

Resultatene skal gi et godt og representativt bilde av situasjonen innenfor de enkelte virksomhetsområder og på den enkelte enheten. Styringskortene er utarbeidet for å gi målbare resultater knyttet til kommunens visjon ”Ringsaker – vekst og utvikling”. Oppnådde resultater rapporteres til kommunestyret som del av årsberetningen og ved 1. og 2. tertialrapport. Alle resultater knyttet til enhetenes styringskort blir presentert på intranettet i et eget program (Corporater).

Alle enheter har styringskort, og det er den enkelte enhet som har hovedansvaret for å jobbe for måloppnåelse og oppfølging av resultater. Enheter som har resultater under akseptabelt nivå, skal utarbeide tiltak for å bedre resultatene. For å sikre god resultatoppfølging er det viktig med en løpende styringsdialog mellom rådmannen ved kommunalsjefene og enhetene.

Grunnlaget for resultatene fremkommer bl.a. gjennom brukerundersøkelser, medarbeiderundersøkelser, sykefraværsrapporter og uttrekk fra nasjonale informasjonssystemer innenfor ulike fagområder eller ved egne registreringer. I tillegg inngår økonomisk rapportering. Rådmannen får tilbakemeldinger fra enhetsledere om at omfanget av registrering, rapportering og oppfølging av resultater til tider kan gå utover den daglige ledelsen av virksomheten. Rådmannen har forståelse for dette og vil gjøre en vurdering av om en skal avvikle dagens styringskort og heller erstatte dette med færre og enklere mål som er lette å måle, men som allikevel er tilstrekkelige til å gi et representativt bilde av situasjonen i kommunen. Ved dette kan en også fase ut BMS-systemet Corporater. Det er i dag nødvendig å ha en systemansvarlig for å drifte og ajourholde systemet. Denne ressursen kan i tilfelle omdisponeres. Rådmannen vil komme tilbake til dette, ventelig i 1. tertialrapport 2015.

1.5.2 Felles styringskort for 2015

Felles styringskort inneholder fokusområder og resultatindikatorer som alle enhetene skal benytte. For hvert av fokusområdene er det underliggende indikatorer. For hver av disse indikatorene er det angitt målemetode/kilde, mål og akseptabelt resultat. Den enkelte resultatenheter har individuelle indikatorer under ”tjenester tilpasset brukernes behov” i tillegg til de som fremkommer i felles styringskort. Enhetene har ansvaret for å fremskaffe og videreformidle resultatene på slike indikatorer.

Samfunn

Formålet med samfunnsperpektivet er å rapportere på overordnede indikatorer i forhold til kommunens visjon om vekst og utvikling. Resultatene registreres årlig og fremkommer av årsberetningen.

Brukere

Enhetene gjennomfører brukerundersøkelser årlig eller annethvert år. Ansvar for gjennomføringen og analyse ligger på den enkelte enhet, men rådmannens stab bistår enhetene i dette arbeidet.

Indikatoren ”Brukernes tilfredshet med tjenestene” måles gjennom brukerundersøkelsen. Om enhetene ikke har andre mål på kvaliteten på tjenestene, kan de benytte resultater fra brukerundersøkelsen. Enkelte enheter har utarbeid andre kvalitetsmål i tillegg. Indikatorene ”Brukernes tilfredshet med samarbeid og medvirkning” og ”Brukernes tilfredshet med informasjon” måles også gjennom brukerundersøkelsen.

Medarbeidere

Resultater på "Engasjement og kompetanse" dekkes gjennom både brukerundersøkelsen og medarbeiderundersøkelsen (tidl. kalt motivasjonsmålingen). Resultater på "Læring og fornyelse" dekkes gjennom medarbeiderundersøkelsen. Medarbeiderundersøkelsen gjennomføres annethvert år.

Organisasjon

På dette fokusområdet blir resultatene på indikatorene under "Arbeidsmiljø" dekket gjennom medarbeiderundersøkelsen og egne registreringer av sykefravær. "Ledelse" blir målt gjennom medarbeiderundersøkelsen og ved en egen indikator (Ledelse) som er et samlet gjennomsnitt av indikatorene som har målnivå 5 og akseptabelt nivå 4 på styringskortet. Det er likevel slik at alle resultater på styringskortet kan knyttes opp mot ledelse.

Økonomi

Avvik i forhold til budsjett er differansen mellom regnskapet og budsjettet regnet i % av budsjettet. I tillegg inneholder styringskortet "Avvik i % årsprognose i forhold til budsjettet". På begge indikatorene på "God økonomistyring" er både mål og akseptabelt avvik at virksomhetsområdet går i null eller har overskudd. Indikatoren gjelder driftsregnskapet før årsoppgjørdisposisjoner.

Felles styringskort 2015:

Fokusområder og indikatorer	Målemetode/kilde	Mål	Akseptabelt
Samfunn			
Befolkningsvekst	SSB	300	200
Nye boliger	Egen registrering	150	100
Nye hytter/fritidsboliger	Egen registrering	80	50
Antall arbeidsplasser (vekst i prosent)	SSB	0,6	0,4
Nytt godkjent næringsareal (kvm.)	Egen registrering	35000	30000
Nyetablerte virksomheter	SSB	300	250
Antall miljøsertifiserte bedrifter	Egen registrering	5	2
Brukere			
Tjenester tilpasset brukernes behov			
Tilfredshet med tjenestene	Brukerundersøkelse	5,0	4,0
Kvaliteten på tjenestene	Ind./brukerundersøkelse	Ind./5,0	Ind./4,0
Dialog med brukerne			
Tilfredshet med samarbeid og medvirkning	Brukerundersøkelse	5,0	4,0
Tilfredshet med informasjon	Brukerundersøkelse	5,0	4,0
Medarbeidere			
Engasjement og kompetanse			
Brukernes tilfredshet med ansattes engasjement og kompetanse	Brukerundersøkelse	5,0	4,0
Ansattes tilfredshet med engasjement og kompetanse	Medarbeiderundersøkelse	5,0	4,0
Læring og fornyelse			
Ansattes tilfredshet med læring og fornyelse	Medarbeiderundersøkelse	5,0	4,0
Medarbeiderskap (spm: 2,4,18,32)	Medarbeiderundersøkelse	5,0	4,0
Organisasjon			
Arbeidsmiljø			
Ansattes tilfredshet med arbeidsmiljø	Medarbeiderundersøkelse	5,0	4,0
Ansattes stolthet over egen arbeidsplass	Medarbeiderundersøkelse	5,0	4,0
Sykefravær	Visma HRM (Ansatt)	Ind.	Ind.
Ledelse			
Ansattes tilfredshet med ledelsen	Medarbeiderundersøkelse	5,0	4,0
Ledelse (et samlet resultat av andre ind.)		5,0	4,0
Økonomi			
Økonomistyring			
Avvik i % hittil i år, regnskap ift. budsjett	Regnskap/budsjett	0 % +	0 % +
Avvik i %, årsprognose ift. budsjett	Regnskap/budsjett	0 % +	0 % +